

Білоус В. С. Адаптація бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського до реалій цифрового простору. *Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій* : Міжнародна науково-практична конференція 1-2 грудня 2016 р., / Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. Дніпропетровськ, 2019.

[027.7]:004.77

Адаптація бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського до реалій цифрового простору

Adaptation library vinnitsia state Mykhailo Kotsiubynskyi pedagogical university to the realities of the digital space

Білоус В.С., Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

Белоус В.С., Винницкий государственный педагогический университе им.

М. Коцюбинского

Bilous V.S., Vinnitsia State M. Kotsiubynskyi Pedagogical University

Стаття відображає інноваційні форми діяльності бібліотеки, питання розвитку бібліотеки вищого навчального закладу в цифровому медіапросторі. Акцентовано увагу на досвіді роботи бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Ключові слова: інновації у бібліотеці, електронні ресурси, електронна бібліотека, інформаційні комунікації, соціальні мережі, цифровий простір, бібліотека Вінницького педуніверситету.

The article reflects the innovative form of libraries, the development of the university libraries in the digital media space. The attention is focused on the experience of library in Vinnytsia State Pedagogical University.

Keywords: innovation in the library, electronic resources, electronic library, information communication, social networking, digital space, library of Vinnitsa Pedagogical University.

Актуальність дослідження. Трансформація вищої освіти зумовлює необхідність зміщення акцентів у функціонуванні сучасної бібліотеки, вимагає відповідності міжнародним стандартам та впровадження якісних змін у її діяльність. Питання сталого

розвитку бібліотек у цифровому медіапросторі залишається в числі важливих проблем, які необхідно вирішувати для того, щоб, принаймні, не опинитися на узбіччі глобальної інформатизації у становищі «зворотного розвитку» [6]. Адаптація бібліотек до цифрового медіасередовища стає необхідністю та шансом, який потрібно якісно і оперативно реалізувати, керуючись соціальною значимістю бібліотечно-інформаційної сфери діяльності в умовах розширення інформаційного простору.

Мета статті – акцентувати увагу на науковій новизні діяльності бібліотеки вищого навчального закладу та її ролі у інформаційно-комунікаційному середовищі в умовах цифрового ландшафту, показати важливість щодо адаптації у цифровому медіапросторі, розповісти про досвід роботи освітянської книгозбірні.

Аналіз досліджень. Питанню діяльності бібліотеки та її інтеграції у світовий інформаційний простір присвячено чимало робіт, тема розглядається на наукових конференціях, семінарах, круглих столах, висвітлюється на сторінках фахових видань. Особливого значення для осмислення проблеми діяльності бібліотеки в структурі сучасних інформаційних комунікацій, адаптації бібліотек у сучасному інфопросторі набувають дослідження зарубіжних та вітчизняних вчених і практиків бібліотечної справи. Дана проблематика знаходиться у полі зору Колесникової Т., Копанєвої В., Головахи С., Назаровця С., Бондаренко Т., Шрайберга Я., Соколової І., Вахрущева М. та багатьох інших. Вітчизняні вчені-бібліотекознавці [4] доводять необхідність впровадження у бібліотеках ВНЗ України нових цифрових послуг із супроводження університетської науки. Про роль інституційного репозитарію у підтримці відкритого доступу до наукових інформаційних ресурсів піднімалося у працях Ярошенко Т., Бруй О., Назаровця С., Колесникової Т. та ін.

Виклад основного матеріалу. Якісні зміни у бібліотечно-інформаційному середовищі безпосередньо впливають на роботу бібліотеки, характеризуються загальними тенденціями, пов'язаними з широким розповсюдженням електронних ресурсів; впровадженням та розвитком нових інформаційних технологій, які забезпечують процеси створення електронних ресурсів, цифрового збереження та доступу до інформації; тенденцією збільшення віддалених користувачів; підвищенням вимог до послуг, які надаються бібліотеками та потреб персоналу у постійному оновленні фахових знань для забезпечення професійного рівня обслуговування користувачів [6]. У сучасних умовах інформатизації суспільства та масової інтеграції в мережу Інтернет освітянські бібліотеки широко застосовують інформаційно-комунікаційні технології і докладають певних зусиль для забезпечення користувачам вільного та оперативного доступу до ресурсів [7, с.39].

Забезпечення якості бібліотечних послуг та формування сучасної моделі бібліотеки – пріоритетний напрям роботи освітянської книгозбірні, стратегія її розвитку, що відображається у її проектній діяльності. У рамках діючого проекту «Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського – модель сучасної бібліотеки вищого навчального закладу», спрямованого на створення бібліотеки, яка відповідає сучасним вимогам бібліотеки вищого навчального закладу, діють окремі інноваційні міні-проекти, один із яких – «Бібліотека Web 2.0 – стратегія розбудови електронної бібліотеки університету». Одна з головних ідей проекту – вихід за рамки читальних залів, просування власних бібліотечно-інформаційних ресурсів, послуг і продуктів на сайтах, у блогах, соціальних мережах, усередині бібліотечних співтовариств. «Бібліотека Web 2.0» це – абсолютно нова філософія, в якій користувач є рівноправним учасником бібліотечного процесу, а сам простір бібліотеки стає здебільшого інтерактивним, що відповідає потребам сучасного віртуального читацького середовища. Це й забезпечення доступу до ЕК, електронної бібліотеки, локальних і мережевих ресурсів (придбаних і власної генерації), електронних резервних колекцій [6]. Впровадження інноваційних проектів відбувається за умов суцільного адаптування бібліотеки до реалій сучасного цифрового ландшафту, магістральним напрямом якого виступає інформатизація бібліотечної діяльності, використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування та збереження бібліотечно-інформаційних ресурсів, послуг та продуктів, забезпечення їх загальнодоступності за допомогою глобальних інформаційних соціальних мереж. Акценти університетської бібліотеки спрямовуються на формування електронних ресурсів, популяризацію ідей відкритого доступу, побудову загальнодоступних архівів наукової інформації, підвищення вебометричного рейтингу університету. Структуруючи Інтернет-ресурси бібліотека виступає у ролі інформаційного посередника, допомагає користувачеві знаходити якісний, релевантний матеріал, здійснює пошук, відбір та аналітико-синтетичну обробку ресурсів. У бібліотеці започатковано комплекс електронних послуг, спрямованих на забезпечення інформаційних потреб наукових співробітників, аспірантів, викладачів та студентів, впроваджуються нові цифрові послуги із супроводження університетської науки: організація та супроводження інституційних репозитаріїв; бібліотечне видавництво; інтеграція наукових публікацій до міжнародного наукового інфопростору; вимірювання впливу та видимості результатів наукових досліджень ВНЗ у світовому інфопросторі.

З метою повноцінного забезпечення фахових потреб студентів та працівників освітянської галузі здійснюється доступ до всіх бібліотечно-інформаційних ресурсів як

власного виробництва, так і придбаних. Формування потужної електронної бібліотеки, оперативне забезпечення доступності до якісної інформації і наукових знань залишається пріоритетним напрямом діяльності, що визначається її статусом і станом фінансування, профілем комплектування та обсягом фондів, рівнем комп'ютеризації та програмного забезпечення, контингентом користувачів і освітніми потребами в інформації. Велика увага акцентується на напрямках наукової комунікації в електронному середовищі, що базується на феномені «відкритого контенту». На сьогодні віртуальні електронні ресурси та колекції є невід'ємною частиною фондів університетських бібліотек. Тенденцією просування бібліотеки у цифровому середовищі є створення цифрових колекцій, формування контент-стратегії бібліотеки [5, с.9]. Електронні колекції, що формуються бібліотекою, насамперед, орієнтовані на інформаційні потреби університету. Здійснюється формування повнотекстового ресурсу цифрових копій видань цінного та рідкісного фонду. Створення та використання якісного контенту є одним із важливих аспектів діяльності бібліотеки ВНЗ. Інноваційні перетворення у змісті, формах та методах діяльності бібліотеки впливають на покращення навчально-виховного процесу та наукової діяльності навчального закладу, приносять помітні соціально значимі результати [1].

Вагомим джерелом інформації в сучасному інформаційному просторі виступає сайт, який є інтерактивним інструментом з надання інформаційних послуг користувачам, багатофункціональним інструментом для просування електронних ресурсів, організації доступу до них, наданні різних продуктів та послуг. Основними серед них є: інформаційно-бібліографічний сервіс «Віртуальна довідка»; інформаційні ресурси «Тематичний інтернет-навігатор», «Джерела наукової інформації», «Наукові реферативні огляди». Структуру розділу «Сайти для науковців» вдосконалено та обладнано меню навігації: науково-технічні та навчальні електронні бібліотеки; бібліотеки наукової та академічної інформації; наукометрія; Інституційний репозитарій; спеціальні архіви дисертацій та авторефератів; інтелектуальна власність; портали наукової періодики; перевірка на плагіат. У свою чергу на допомогу науковцям на сайті бібліотеки розміщено методичну презентацію «Наукометрія. Базова інформація: аналітичний огляд».

Адаптація бібліотек до реалій цифрового простору вимагає їх активної участі в системі інформаційних обмінів – вони покликані організувати обмін інформацією в мережевому гетерогенному середовищі. Продовжується корпоративна взаємодія з бібліотеками різних систем і відомств зі створення Центрального всеукраїнського та регіонального корпоративних каталогів. Спільно з освітянськими бібліотеками беремо участь у формуванні інтегрованого інформаційного ресурсу з психолого-педагогічної

тематики та «Зведеної бази даних дисертацій з питань освіти, педагогіки та психології», здійснюється реферування статей для реферативного продукту БД «Україніка наукова».

Рівень комфортності доступу до інформації, незалежно від її формату, виступає важливим показником діяльності бібліотеки і однією з умов успіху впровадження інноваційних освітніх технологій. У бібліотеці: функціонує дві електронні зали на 80 ПК, діє безкоштовна зона Wi-Fi. Інтернет-ресурси бібліотеки сьогодні є інструментами організаційного, інформаційно-бібліографічного та культурно-просвітницького інформування користувачів бібліотеки. Інтернет-простір бібліотеки розширено за рахунок використання хмарних технологій, зокрема Google+. Бібліотека використовує Google-drive для обміну та спільного формування файлів. Постійно вдосконалюється структура блогу бібліотеки, створюються флеш-альбоми та Google-альбоми.

Використання у роботі web-технологій надає користувачам різнопланову інформацію на основі БД ЕК, активно пропагувати фонди за допомогою віртуальних сервісів. Сучасне бібліотечне інформаційне середовище, сформоване на платформі Web.2.0, створює нові можливості для організації інтерактивної інформаційної взаємодії бібліотеки з користувачами за рахунок використання соціальних мереж. Мережеві інформаційні ресурси забезпечують бібліотеці роль інформаційно-освітнього центру. Бути в мережі – вкрай важливо для сучасного студента та викладача. Бібліотека реагує на потребу часу, постійно присутня в конкурентно інформаційному медіапросторі, шукає нові шляхи поширення наукових та технологічних знань, використовує існуючі можливості Інтернету, у т. ч. соціальні мережі, які сьогодні одним з найпопулярніших і затребуваних засобів комунікації. На разі бібліотека дедалі більше нарощує присутність в інтерактивному середовищі мас-медіа – у блогосфері, соціальних мережах, інших інтерактивних майданчиках. Освітнянська книгозбірня присутня у соціальних мережах як спільнота і у вигляді персональних акаунтів бібліотекарів: Vkontakte.ru, YouTube, Odnoklassniki.ru (група «Бібліострана»), Facebook, Twitter, LinkedIn.com. За типом контенту публікації відображають загальний текстовий та мультимедійний контент (фотографії, відео, аудіо), лінки (гіперпосилання на бібліотечні продукти та послуги, інші посилання), бібліотечні події. У спільноті проводяться різноманітні конкурси («Книги, які ми читаємо», «Бібліотека очима студента. Значного поширення набуло розміщення відеоматеріалів у мережі YouTube.com, яка дає змогу завантажувати відеофайли власного виробництва (близько 20 відеосюжетів). Соціальні мережі – це перспективні інструменти для інформування про бібліотечні заходи, активізації комунікації «бібліотека-читач», механізм оперативного зворотного зв'язку та низка інших можливостей. Присутність бібліотек у інтерактивному просторі соціальних мереж –

кількість акаунтів, активність і різноманітність комунікації – актуалізує питання виявлення та аналізу існуючих рекламних стратегій просування продуктів і послуг у діяльності бібліотек в електронному середовищі [6].

Питання забезпечення вчених необхідними вітчизняними та світовими інформаційними ресурсами, інтеграції наукових публікацій та збільшення рівня представництва університетської науки у міжнародному інформаційний просторі становить стратегічно важливий напрям діяльності бібліотеки. Надаючи інформаційну підтримку навчальній, науковій та виховній діяльності бібліотека прагне бути активним партнером на всіх стадіях життєвого циклу наукових досліджень вчених ВНЗ [2]. Бібліотека університету взяла на себе відповідальність за поширення результатів досліджень учених інституту у світовому інфопросторі, розвиває сервіси із підтримки наукових публікацій, надає допомогу з інтегрування публікацій у світові БД, консультації щодо реєстрації в наукометричних БД, допомагає створити профіль вченого, установи та наукового видання.

ВИСНОВОК. Таким чином, бібліотекам, які на потребу часу вимушені вступити у віртуальний цифровий простір, важливо сформувати стратегію розвитку «свого» нового комунікаційного середовища: змінити орієнтацію діяльності в медіа середовищі зі створення контент-стратегії; позиціонувати себе як надійне та безпечне джерело інформації, використовуючи для цього всі продукти та послуги, застосовувати технології соціального медіа маркетингу, обміну, самоорганізації тощо. Формуючи модель сучасної бібліотеки ВНЗ, персонал університетської бібліотеки займає активну позицію у створенні єдиного інтерактивного інформаційного середовища, центру навчального, наукового та соціального життя університету і пропонує ряд нових послуг щодо адаптації у цифровому інфопросторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головаха С. Наукова бібліотека в соціальних мережах / Сергій Головаха // Бібліотечний вісник. – 2012. – № 3. – С. 29-32.
2. Колесникова, Т. Бібліотека ВНЗ: відповідальність за поширення результатів наукових досліджень / Тетяна Колесникова // Вища школа. – 2014. – № 4 (118). – С. 7–26. – Режим доступу: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/2416>
3. Колесникова Т. О. Університетська наука: бібліометричні дослідження [Електронний ресурс] / Т. О. Колесникова, О. В. Матвєєва // Сучасні проблеми діяльності бібліотек в умовах інформаційного суспільства : матеріали міжнар. наук.- практ. конференції, 10-11 вересня 2015 р., Львів. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015.

4. Колесникова Т. О. Цифрові сервіси бібліотек ВНЗ із забезпечення розвитку науки / Т. О. Колесникова // Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства : матер. Всеукр. наук.- практ. конф., Ів.-Франківськ, 16-19 червня 2015 р. – Івано-Франківськ : НТБ ІФНТУНГ, 2015. – С. 147–160. – Режим доступу: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/3907>
5. Мар'їна О. Контент-стратегія бібліотек у цифровому середовищі / Олена Мар'їна // Бібліотечний вісник. – 2016. – № 4. – С. 8-12.
6. Міжнародна наукова конференція "Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору". – Режим доступу: <http://www.nauka-online.org/content/mizhnarodna-naukova-konferenciya-biblioteka-nauka-komunikaciya-formuvannya-nacionalnogo>
7. Хемчян І. Освітнянські бібліотеки України в соціальних мережах / І. Хемчян, Н. Соколовська // Вісник Книжкової палати. – 2015. – № 8. – С. 39-43.